

САКРАЛЬНЕ І ПРОФАННЕ

УДК 82-1+82-3:821.161.2

Галина Волощук

(Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника)

ПРОЯВ МІСТИЧНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ У ПОЕТИЧНИХ ТА ПРОЗОВИХ ТВОРАХ УЛЯНИ КРАВЧЕНКО

Охарактеризовано ставлення Уляни Кравченко до релігійних традицій, розглянуто розуміння нею „внутрішнього світу людини” як типового містичного уявлення про людську природу. Здійснено спробу переосмислити прозу та лірику Уляни Кравченко як своєрідний заклик письменниці до очищення душі та наступного прийняття „божественного”.

Ключові слова: містична традиція, релігійні мотиви й образи, жанр, молитви.

Проблема впливу містичної та релігійної традицій на творчість письменників залишається досить актуальною. Зокрема, це питання порушують В. Антофійчук [1], І. Бетко [2], І. Качуровський [5], Т. Салига [15], В. Сулима [16], С. Хороб [17] та ін. Щодо творчості Уляни Кравченко, то побіжні згадки про неї та її спадщину знаходимо у працях І. Бетко [2], О. Кисілевської [6], Д. Николишина [14], Н. Шумило [18] й ін. Однак аспект трансформації авторкою біблійних і містичних мотивів та образів не досліджував ніхто. Мета цієї статті простежити, як впливали релігійні та містичні традиції на творчість Уляни Кравченко. У цьому, власне, й полягає новизна та актуальність роботи. З мети статті випливають такі завдання:

- увиразнити взаємозв'язок релігійного та національного начал у творчості Уляни Кравченко;
- виокремити риси містичного у поетичних та прозових творах письменниці;
- окреслити тяглість релігійної традиції в українській словесності способом встановлення паралелей між творчістю Уляни Кравченко та релігійно-містичними пошуками Г. Сковороди і Т. Шевченка.

І. Бетко в монографії „Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії ХІХ – початку ХХ століття” стверджує, що духовна культура „не може існувати без релігійних текстів, які складають її ідейно-світоглядну й конкретно-психологічну базу” [2, с. 8]. І. Качуровський висловлює подібну думку: „Без релігійних мотивів жодна література не існувала ніколи. Якщо ці мотиви виключити, то література стає неповною” [5, с. 34].

Християнська духовність як підвалина української літератури зберігалася впродовж століть. Творчість Г. Сковороди, Т. Шевченка,

І. Франка, Лесі Українки багата на біблійні мотиви та образи і дає підстави твердити про особливу роль духовності в українському письменстві. В. Антофійчук запевняє, що „в усі періоди свого становлення, утвердження і розвитку українська література орієнтувалася на Біблію, яка сприймалася не тільки як джерело образів, але й як основа духовного буття нації” [1, с. 28].

Не залишилася осторонь цього процесу й Уляна Кравченко, відома письменниця Галичини. У поетичних та прозових творах вона зверталася до рецепції біблійних та містичних мотивів та образів. Варто зазначити, що Уляна Кравченко – складна, суперечлива й одночасно постійна в бажанні зрозуміти й виразити себе в творчості особистість. Увесь її творчий шлях – це усвідомлення власної творчості як складової національної культури, як вираження тих національних українських рис, без яких її поезія й проза не були б зрозумілими її співвітчизникам, а отже, й читачам інших національних спільнот, тому що шлях до загальнолюдських вартостей лежить через національне, через любов до свого народу.

Звичайно, значну роль у становленні Уляни Кравченко як письменниці відіграла релігія, її релігійне виховання, без якого не обходилася в ті часи жодна українська родина. З дитинства вона чуттєво пізнавала глибокі основи християнства, християнської етики, його високі гуманістичні ідеали. Духом релігійності просякнуті як її поетичні твори, так і її публічні виступи перед читачами на сторінках галицької періодики. Звідси і її схильність до містики. Через це вона більше цікавилася глибокими релігійними переживаннями, а не релігійною обрядовістю. Людська сутність цікавила її постійно; природа людини, особливості її психічного складу, психологія творчості, таємниці творчих пошуків у мистецтві – це основні, типові для неї проблеми. Мистецька творчість як суто людська діяльність, як один із виявів властивих людині психічних здібностей, інтуїція як шлях поетичної творчості, а також життя святих, проповідників християнства – основні теми її творів, які найвиразніше проявилися у поетичних збірках „Caritas” [7], „В дорогу” [8], „На новий шлях” [10] та у поетичних картинах „Мої цвіти” [9]. У центрі уваги цих збірок – душа поета, його переживання та мрії, ця іскра Бога, що вічно горить невмирущою свідомістю, життєдайністю у, як їй здавалося, безпросвітнім матеріалістичнім світі.

Збірка „Caritas” Уляни Кравченко видана накладом „Загальної книгозбірні” спочатку в Львові 1935 р. у друкарні „Бібльос”, а згодом 1938 р. у Коломиї видавництвом „Жіночої долі”. На відміну від львівського видання, коломийське мало невеличку вступну статтю О. Кисілевської, в якій авторка пробує осмислити ідейну спрямованість усіх поезій, що входять у збірку. О. Кисілевська нагадує читачам, що кожен вірш Уляни Кравченко – це її постійна увага до глибоких релігійних переживань, які зароджують у душі людини зацікавленість життям тих християнських святих, які поклали його на вівтар

гуманістичних ідей, а тому спроможні виховати в людині почуття добра, здатність до гуманних взаємовідносин.

Християнство протягом століть удосконалювало українців, воно знайшло в нашій культурі благодатний ґрунт. Можна стверджувати, що Уляна Кравченко віддала свою поезію національним культурним традиціям, в основі яких – віра людей у неминуче щастя й злагоду на Землі. У цьому також і особлива прикмета української нації, котра протягом довгого часу активно захищала свою самобутність. Цикл поезій „Із глибин”, на нашу думку, показує взаємозв’язок національних і релігійних чинників у світомисленні українців. А це дає підстави стверджувати, що Уляна Кравченко продовжувала „шевченківську традицію” релігійно-національного образотворення. Зокрема, у поезіях „Благовіщення”, „Земля в обнові”, „Над Йорданом”, „Осяйна година”, „А сонце як владика” авторка неначе молиться за долю свого народу та від імені свого народу. Як І. Франко і Леся Українка, Уляна Кравченко найвагоміші для себе питання – про долю української держави – ставить перед Найвищим Суддею:

*Єгово! Адонай!
Ограблений, зруйнований
наш край...
поглянь – о, Вічний:
Твій вибраний народ, <...>
як та отара – безголова,
лишився без пророків... воєвод...
Поглянь, о Савот! А оживе народ,
воскресне – оживе як Єрихону цвіт!..
З утасних іскор
знов спалахне життя,
звільниться від наруг
народу вічний Дух!..
Так молиться народ [7, с. 279].*

Не випадково збірка „Caritas” просякнута однією ідеєю: краса й добро природно близькі між собою, їх єдність сприяє моральному вдосконаленню людини. Уляна Кравченко зверталась у своїх поезіях до релігії як до соціально-психологічного феномену. Релігійні цінності, вважала вона, не повинні ставати минулим, оскільки здатні зберігати свою силу й структуру, впливати на рівень свідомості читачів, визначати мотивацію поведінки людини в родині та суспільстві. Релігія, як можна зрозуміти з творів авторки, у перетвореному психологією митця вигляді формує нові погляди поведінки людини. Разом із традиційними, вони є великим багатством, що допомагає людині створювати удосконалений світ особистого життя. Такий зміст цілої збірки „Caritas”, яка складається з чотирьох циклів: „Із глибин”, „Ave, Maria”, „Сівачі” та „Молімося, сестри”. В останній цикл увійшла лише одна поезія.

Основною прикметою збірки є поєднання поетесою євангельських притч і агіографічних мотивів із дослідженням українського життя, мрій нашого народу про волю й об’єднання всіх земель у єдину державу. Ця

тема яскраво визначається у поезіях „Благовіщення”, „Воскресіння”, „На Спаса”, „Різдво”, „Із глибин”, „Панагія свята”, „Молимося, сестри” та ін. „Дай воскресіння Духа!” – закликає поетеса у багатьох віршах цієї збірки:

*І через жертву нашого „я” для добра свого роду...
 І через покорення злих наклонів-навичок...
 І через покорення гордості самолюбства...
 І через відізвання думок від терпінь, утрат
 І невзгод наших...
 І через терпеливість, достоїнство у днях переслідування
 ворогами...
 І через спокій у хвилинах небезпеки...
 І через життя в жертві для святої цілі...
 І через смерть в обороні Правди... Волі...
 Дай нам, о Христе, прискори нам ясний
 день перемоги... [7, с. 301].*

У поетичних творах Уляни Кравченко зустрічаємо образ пророка біблійного типу, спроможного врятувати народ, вивести його з неволі. Етичним та духовним ідеалом, а також гарантом порятунку як окремої людини, так і всієї праведної частини людства авторка вважає Ісуса Христа. Ідучи за усталеною традицією в українській літературі, вона осмислює постать Ісуса Христа як образ-символ високої жертвовності (твори „Anno Santo”, „На Спаса”, „Воскресіння”, „Голгофта”):

*Христос учить нас нести хрест недолі,
 на гору Голгофту. –
 Христос – це вічна сила,
 що скріпляє крила,
 до творчого – нового лету...
 Христос – рішив свідомо власну долю,
 прийняв сам чашу смутку й болю,
 наповнену ущерть...
 В грізнім двобою, в боротьбі із тьмою
 Христос сам жертвував собою,
 щоб покорити смерть [7, с. 309].*

Наскрізний образ Марії як апофеозу високої жертвовності людського духу знаходимо у циклі „Ave Maria” (твори „Се мати твоя”, „Панагія свята”, „Понад туземні радощі”, „А душі – жаліються тобі”):

*Мені ж – страждальній Матері Своїй –
 віддав в опіку всіх.
 За всіх умер... молитися казав –
 за ворогів...
 І хоч мечів у серці сім –
 я буду Матір’ю усім –
 бо так хотів мій Син, мій Пан, мій Бог! [7, с. 326].*

Отже, наслідуючи „шевченківську традицію”, Уляна Кравченко обирає благодатний богородичний матеріал для розкриття теми жертвовності. Адже з жертвовністю Спасителя може зрівнятися, мабуть,

тільки любов материнського серця. А моральним антиподом у творах Уляни Кравченко, як і у всій українській літературній традиції, виступає постать Іуди-зрадника:

І вийшов Божий Син

із усміхом побідника напроти Юди... [7, с. 293].

Щоб зрозуміти Улянну Кравченко, потрібно вдуматися в слова Д. Чижевського – відомого українського філософа і дослідника історії української літератури, який у праці „Філософія й національність” писав, що „психічному складу українського народу притаманні три виразні особливості: емоціоналізм і сентименталізм, чутливість та ліризм <...>, індивідуалізм та стремління до свободи в різних розуміннях цього слова; неспокій і рухливість, більш психічні, ніж зовнішні” [18, с. 36]. У творчості Уляни Кравченко знайшли відображення всі визначені українським філософом національні риси, тому її твори мали значний успіх у галицькому середовищі, серед інтелігенції та простих людей. У них читачі відчували заклик до духовного звільнення, до реалізації особистості в людині.

Релігійне забарвлення її поезій та прози водночас виявляло й певні прикмети містицизму, без якого, на думку Уляни Кравченко, українська культура значно втратила б у своїй якості. У листі до О. Кисілевської, редакторки „Жіночої долі”, письменниці й організаторки разом із Н. Кобринською жіночого руху в Галичині, вона писала, що їй близька думка В. Липинського про властивість українській нації рис романтизму та містики, цитуючи при цьому для підтвердження своєї думки уривок із відомої праці В. Липинського „Листи до братів-хліборобів”: „Мені симпатичні думки Липинського <...>, особливо ті, в яких він твердить, що „в основі української нації лежить містичне ядро”. Скільки б ми не вчисляли і не аналізували прикмет нації, як мова, культура, література, територія, раса і т.д., все в кінці кінців дійдемо до того чогось невідомого, що прийнято звати душею нації. І психологічне розуміння нації приймають усі поважні дослідники національного питання” (цит. за [14, с. 27]). Уляна Кравченко переконана: ці риси українського характеру їй близькі вже тому, що є частиною національного духовного скарбу, який має велике значення, навіть світове, оскільки збагачує світову культуру пізнанням світу своїми національними особливостями.

Могутній складник душі Уляни Кравченко – почуття. Ними переповнені всі її твори, вони дають їй певну гаму переживань, інколи навіть неприємних, проте вони багаті колористично, здатні виховувати характер, а читачеві необхідно надати їм правильний напрямок. Однак почуття повинні формуватися, як одного разу висловились вона у розмові з Д. Николишином в щось таке, що могло б впливати на неї, поетесу, й на тих, хто читає її твори (див. [14, с. 45–46]). Це „щось” – мистецтво, для неї – поезія. Воно зняряддя, яке покликано різьбити духовне обличчя суспільства, а митець повинен пам’ятати, що в поезії, малярстві, музиці є тільки одна істотна тема – це розповіді про внутрішнє митця, яке він зобов’язаний одночасно приховувати від

читача й передавати його настрої. У цьому випадку вона проявила себе як художник, як особистість. У кожному з її творів проявляється її інтелект, її світогляд, рівень її етичних і естетичних уподобань.

В. Янів у дослідженні „Нариси до історії української етнопсихології” стверджує, що „для українця прикметна сильно чуттєво забарвлена духовна постава, звернена на власне внутрішнє життя <...> Інтровертні люди – творці релігійних світоглядів, їм відповідає містицизм та спіритуалізм. З мистецьких стилів – романтизм, символізм та експресіонізм. З ділянок мистецтва – лірика та музика” [19, с. 257-258]. Отже, можна припускати, що ці зіставлення знову підкреслюють тісний зв'язок української духовності з релігійним містичним світоглядом. Опираючись на вчення В. Янева, Уляну Кравченко, на нашу думку, можна віднести до інтровертної частини людства. Адже вона, зображуючи внутрішню людину, найтонші переживання та поривання, неначе вдається до того різновиду містицизму, який був відомий українцям із творчості Григорія Сковороди.

Уляна Кравченко звертається до медитативної лірики, зокрема до жанру молитви, який відбиває широкий спектр почуттів: розчарування, смуток, віру, надію. Художні молитви авторки поєднують два начала людської духовності – філософське та почуттєве, виявляють здатність до закріплення й передачі містичного досвіду ліричного героя, передають внутрішній молитовний порив душі до Абсолюту:

*Через Твоє із мертвих Воскресення
дай нам, о Христе,
Воскресення Духа!
Хай серце наше буде чисте,
Душа хай буде біла...
Дай воскресення діла
і воскресення Духа!
Дай нам, о Христе, любов добра для чистої
красоти-величності його...
Дай силу визволення із спокус... [7, с. 301]*

Поняття свідомого і саможертвовного служіння народові авторка яскраво передає за допомогою образної картини:

*Кадильний сизий дим угору пнеться
і клониться душа, і молиться народ!
– О Спасе наш, поглянь з Висот:
Ми величаємо преславнес
Преображеніє Твоє!
Зійшли нам Світ і Істину Твою...
Преобразивсь Ти на горі Таворі –
Преобрази і наше горе:
Не дай пропасти нам...
О Спасе наш – спаси!
О Боже наш – помилуй! [7, с. 306].*

Ці рядки засвідчують також властивий Уляні Кравченко потяг до філософської рефлексії, високу метафоричність і контрастність поетичного мовлення, багатство символіки, ліризм і психологізм змісту. Тут загострюється увага на дуалізмі думки і почуття, що майстерно трансформується у внутрішню молитву ліричного суб'єкта.

Отже, можна ствердити, що біблійні образи у рефлексіях письменниці набувають особливої експресії, забарвлюються національним колоритом, проте водночас несуть у собі стародавні символи-коди, що набули універсального, гуманістичного значення. Внаслідок цього лірична сповідь, опис духовного „я” зіставляється з центром Всесвіту – Богом. Жанр молитви у творчості Уляни Кравченко тяжіє до того різновиду, який у нашому літературознавстві визначають як молитву за Україну („О, що ж Тебе, мій Отче”). Автори „Історії української літератури ХІХ ст. (70–90-ті роки)”, описуючи виникнення медитативної лірики в українському літературознавстві, побіжно згадують про Уляну Кравченко: „Молитви Уляни Кравченко пройняті інтонаціями світлого суму, неврівноваженості, душевного сум'яття. Звідси – лірична схвильованість, щиросердна розмова, братнє звертання, благання про допомогу. Спостерігається сердечне, благоговійне схиляння ліричного „я” перед об'єктом свого поклоніння, щире зізнання і прохання про заступництво” [3, с. 27].

Уляна Кравченко у поетичних творах постійно звертається до зображення природи, часто-густо переплітаючи образ природи з релігійними мотивами, немовби продовжуючи традиційну містичну теорію Г. Сковороди:

*Земля в обнові чаром повита,
земля одіта у білий шовк,
у саявах – перлах... у самоцвітах
вінком увінчана з інею-срібла,
зорі таємної жде вона! <...>
Поглянь, скріпи нас, Дитятко Боже,
озолоти нас промінням Волі,
а залунає клеті орлиний... [7, с. 286].*

„Західноєвропейська релігійна поезія знає природу і як центральний об'єкт поетичного малюнка. Коли вірш Чепка закликає людину за прикладом весняної природи „прокинутися”, то чисті описи природи маємо в Ангела Сілезія, Шпек, Арнольда” [18, с. 371]. Ця думка Д. Чижевського яскраво, на наш погляд, втілюється у творчості Уляни Кравченко. Збірка „Мої цвіти” Уляни Кравченко – це спроба переконати читача у великій силі мистецтва, яке допомагає людині увійти в таємний світ природи, осмислити її красу, показати, що мистецтво, поезія – це мрія, сильніша за реалістичне зображення дійсності, яке в'яло, поверхово ставиться до різних відтінків світу. Мрія поетеси – це ще один спосіб знайти в природі свій ідеал прекрасного, побачити в різних квітах живу істоту, наділену таким самим внутрішнім світом, що й людина. В аналізованій збірці звучить одвічна мрія авторки створити

новий літературний світ, відкритий водночас до світу звуків, барв і різних мистецьких форм:

*Цвіти навколо...
 І в душі моїй цвіти – святого натхнення...
 Дні золотих яскрів...
 Навколо цвіти. Цвітів багато.
 І все їх більше – і все їх більше.
 Все нова цвітка каже: „Ось я тут!”
 У кожної найдрібнішої форма й ідея –
 Зміст її – зливаючись в гармонійну цілість.
 Немає переваги одної над другою,
 Кожна цвітка має свій вигляд – краску – запах –
 душу <...>
 Всі вони живуть окремим, тихим і
 мовчазним своїм життям. І мовби вчать
 мистців – людей класти краску на полотно... [9, с. 195–196].*

У наведених рядках, як і в поетичних нарисах збірки „Мої цвіти”, проявляються осмислені серцем поетеси ідеї містицизму, її розуміння навколишнього світу як прояву вищих, неземних божественних сил. Гармонія природи й естетика людських почуттів у творах авторки стає шляхом до формування неоромантичного світобачення, яке, за словами О. Камінчук, ґрунтується на філософському пантеїзмі [4, с. 131].

У поетичних збірках Уляни Кравченко „В дорогу”, „На новий шлях” та поетичних нарисах „Мої цвіти” відчувається свіжість у зображенні природи, незвичайна любов до неї, закоханість в її красу. Зокрема, у сонеті „Зимою” вона пише:

*Зима. Світ наче сном здоланий спить.
 Дрібна пташина втихла, не співає;
 Усе від студени мов завмирає –
 І пусто – тихо, – тільки бір шумить... [10, с. 18].*

Зимовий пейзаж осмислюється тут як завмирання, смерть природи, що підкреслюється згадкою про зимову скованість не лише однієї місцевості, а й усього світу загалом. Заціпенілий стан зимової природи гармонійно підсилюється використанням білого кольору – символу тиші, смутку, смерті.

Цикли сонетів „О, не клянись”, „Холодним”, „Ланцюги”, „Зимою”, „Вагання” та ін. зі збірки „На новий шлях” вирізняються психологічною заглибленістю у почуття, де ліричні монологи підсилюють вираження власне авторських переживань:

*І що нам світ? Для себе світом ми!
 Ми нині мов дві зірки, що красою,
 Горять в вільнім просторі понад тьмою; –
 Я вірю в цю любов і без клятьби!...
 Ти знаєси, не стерплю ніякого ярма.
 В заковах нам стемніє ясний рай.
 Втече любови пташина золота... [10, с. 32].*

У поезії Уляни Кравченко любовний мотив еволюціонує від почуття, скерованого на конкретну людину, до узагальнено-символічного одухотворення природи, де закохані асоціюються із зірками. У символічному значенні образ зорі виступає аналогом понять духовної сфери – щастя, кохання, надії, свободи... Розквіт кохання в уявленні ліричної героїні Уляни Кравченко можливий лише тоді, коли закохані спроможні піднятися над реальністю. Письменниця переживає почуття кохання як достеменну дійсність, що набуває химерного вигляду. При цьому зовнішній досвід осягається шляхом видіння, внутрішній – пов'язаний зі специфічними психофізичними переживаннями.

Подібні заклики лунають і в її прозових творах, зокрема в автобіографічній повісті „Хризантеми” [12] та у поезії в прозі „Розгублені листочки” [11]. Визволення від неправди, від насильства й особистої несвободи шукала Уляна Кравченко і в природі, і в релігії. „У пралісах утихомирилося моє серце. На цвітистих полонинах усміхнулося до мене сонце, і розгорівся в серці жар-вогонь” [12, с. 11]. Той жар-вогонь „перенесений у людське життя” – то пробуджена любов до Української Батьківщини, до свого народу, пошана предків, культ поетів – духовних провідників рідної землі... У тому „жарі-вогні” зринають осяйні візії кращого майбуття людства: „У візіях бачу вільну жінку, майбутні дні і світ, змінений у повен квітів рай” [12, с. 413].

Наведені уривки ніби продовжують відомі роздуми українського філософа П. Юркевича, виражені в його „філософії серця”. Суть її полягає, зокрема, в твердженні, що „розум є спільний для усіх людей, його діяльність є або має бути однакова для всіх. Життя серця кожної людини різне, забарвлене індивідуально. Все, що входить до душі, переробляється згідно з настроєм серця, і діяльність душі може викликати лише такий побут, що є згідний з сердечним настроєм людини... Це тому що серце або „глибоке серце” (як зве його Святе Письмо) є джерелом усіх інших сторін душевного життя” [18, с. 143-144]. В унісон із думками П. Юркевича (а вони якраз і є виразником характерних рис українського характеру) Уляна Кравченко говорить своїми творами, що життя прекрасне, гарне, потрібно пірнути в його глибини всією душею, не думати, що воно скороминуще й змінне; можемо по своїй волі створити для себе новий світ, створити себе, вироблювати свою душу й тіло. Сторінками „Хризантем” вона закликає слухати поради свого серця, бо тільки серце допоможе пізнати правду й засудити зло; розум дає людині пізнати все у світі, але не може відкрити красу мистецтва: „Читала Бальзака, Флобера, Гете, гортала сторінки поезій Франка, і здається мені, що при всій красі й величі природи у неї немає тієї краси, яка в мистецтві. Радію, коли слухаю Шопена...” Так признається вона О. Новаківському, буваючи в його майстерні в дні приїзду до Львова [6, с. 39–40].

Отже, можна стверджувати, що у творах Уляни Кравченко з релігійною містичною тематикою помітні дві паралельні та взаємозв'язані тенденції: це тяжіння до об'єктивного змалювання

становища українського народу крізь призму прочитання біблійного тексту та значне посилення суб'єктного первня сприйняття навколишнього світу. Для розкриття внутрішнього „я” Уляна Кравченко звертається до медитативної лірики, зокрема до жанру молитви, який відбиває широкий спектр почуттів: розчарування, смуток, віру, надію. Твори Уляни Кравченко містять вічні питання, у них яскраво виокремлюється потойбічна, відірвана від життя мрійність. Відповідно в її творах ліричний герой спроможний тонко відчувати і глибоко розуміти. Водночас ми спостерігаємо ретельне відтворення емоційно-чуттєвої сфери внутрішнього світу ліричної героїні, що розглядаємо як свідчення містичного ліризму. Адже „містичне було джерелом художньої творчості, його пов'язували зі специфічним хронотопом, внутрішнім осяянням, натхненням, що поривається до іншого світу” [13, с. 52].

1. Антофійчук В.І. Своєрідність трансформації євангельського сюжетно-образного матеріалу в українській літературі ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література” / Володимир Іванович Антофійчук. – К., 2002. – 35 с.
2. Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії ХІХ – початку ХХ століття : [монографічне дослідження] / Ірина Бетко. – Кіjów : Zielona Góra, 1999. – 160 с.
3. Історія української літератури ХІХ ст. (70–90-ті роки) : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О.Д. Гнідан, Л.С. Дем'янівська, С.С. Кіраль та ін.]; за ред. проф. О.Д. Гнідан : [у двох книгах, книга 2]. – К. : Вища школа, 2003. – 437 с.
4. Камінчук О. Поетика української романтичної лірики: Проблеми просторової організації поетики тексту / О. Камінчук // НАН України, Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка.. – К., 1998. – 157 с.
5. Качуровський І. Містична функція літератури та українська релігійна поезія / Ігор Качуровський // Слово і час. – 1992. – № 10. – С. 33–45.
6. Кисілевська О. Уляна Кравченко. Незламний дух. / О. Кисілевська. – Коломия : Жіноча доля, 1937. – 93 с.
7. Кравченко У. Caritas : поезії / Уляна Кравченко. – Львів : Вид-во „Загальної Книгозбірні”, 1935. – 355 с.
8. Кравченко У. В дорогу. Збірка поезій для молоді / Уляна Кравченко. – Перемишль : Накладом Народного Базару. З друкарні Кнолера і Сина, 1921. – 40 с.
9. Кравченко У. Мої цвіти. Нариси / Уляна Кравченко. – Коломия : Накладом „Загальної Книгозбірні”, 1933. – 267 с.
10. Кравченко У. На новий шлях. Поезії / Уляна Кравченко. – Коломия : Накладом „Загальної Книгозбірні”, 1928. – 143 с.
11. Кравченко У. Розгублені листочки / Уляна Кравченко // Кравченко У. Замість автобіографії. – Коломия : Накладом „Загальної Книгозбірні”, 1934. – С. 26-139.
12. Кравченко У. Хризантеми / Уляна Кравченко. – Чикаго : Вид-во Миколи Денисюка, 1961. – 413 с.

13. Літературознавча енциклопедія : [у двох томах]. – Т. 2 [автор-укладач Ковалів Ю. І.]. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2007. – 622 с.
14. *Николишин Д.* Уляна Кравченко : біографічний нарис / Д. Николишин. – Коломия : Жіноча доля, 1932. – 148 с.
15. Слово Благовісту. Українська релігійна поезія / [упоряд. і авт. передмови Тарас Салига]. – Львів : Світ, 1999. – 781 с.
16. *Сулима В.* Біблія і українська література : [навчальний посібник] / Віра Сулима. – К. : Освіта, 1998. – 399 с.
17. *Хороб С.* На літературних тернах : [дослідження, статті, рецензії] / Степан Хороб. – Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2006. – 410 с.
18. *Чижевський Д.* Філософські твори : [у чотирьох томах] / Дмитро Чижевський; [за заг. ред. Василя С. Лісового]. – Т. 1 : Нариси з історії філософії на Україні. Філософія Григорія С. Сковороди – К. : Смолоскип, 2005. – 400 с.
19. *Шумило Н.* Під знаком національної самобутності : [українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – поч. ХХ ст.] / Наталя Шумило. – К. : Задруга, 2003. – 354 с.
20. *Янів В.* Нариси до історії української етнопсихології / Володимир Янів. – [3-тє вид., стереотипне]. – К. : Знання, 2006. – 340 с.

Аннотація

Показано отношение Уляны Кравченко к религиозным традициям. Рассмотрено понимание „внутреннего мира человека” как типического мистического представления о человеческой природе. Предпринята попытка переосмыслить прозу и поэзию Уляны Кравченко как своеобразный призыв поэтессы к очищению души и принятию „божественного”.

Ключевые слова: мистический обряд, религиозные мотивы и образы, жанр молитвы.

Summary

In the article is characterized the attitude by Ulyana Kravchenko to the religious traditions and it is considered her conception „the inside world of person” as typical mystical idea about the human nature. It was realized the attempt to analyzed the prose and lyric poetry by Ulyana Kravchenko as original appeal of authoress to empty of soul and the next accept „divine”.

Key words: the mystical tradition, the religious motives and forms, genre of implore.

Стаття надійшла до редколегії 8.10.2010 р.